

Vladimir Konstantinov

TO GO ONE'S OWN WAY

Hvorfor skrive et resymé av denne boken?

Svar: For å gjøre den lettere tilgjengelig for alle dem som lurer på hva som egentlig skjedde på Krim i 2014. En folkeavstemming holdt den 16.mars med 97 % stemmer løste Krim fra Ukraina og knyttet halvøya til Den russiske føderasjon. Vladimir Konstantinov som fra 2010 var president i parlamentet til Den autonome Krimrepublikken (ARC) kom i sentrum av begivenhetene. Dette er en forkortet gjengivelse av hans fortelling som setter fokus på selve løsrivelsen.

Kapitel 1.

Krims politiske status i forhold til Ukraina og Russland: I og med oppløsningen av Sovjetsamveldet i 1991 fulgte Krim med til Ukraina, innlemmet som det ble av Nikita Khrusjtsjov i 1954, dog uten å være blitt overført lovmessig av Det øverste Sovjet. I 1991 ble et enstemmig ønske fra folket på Krim om å opprettholde forbindelsen med Russland ignorert av Ukraina. De følgende 20 år ble preget av resignasjon. President Viktor Janukovytsj sviktet valgløfter om å støtte russisk språk, kultur osv.

Kapitel 2.

I 2013 ble forholdet mellom Ukraina og Krim stadig mere spent. Under Konstantinovs siste besøk i Kiev i desember var opprøret på Maidan i gang. Under møtet i Regionsrådet for Ukraina lot ikke Janukovytsj til å uroe seg. For å sikre seg makten støttet hans parti, Regionspartiet, det nynazistiske Svoboda-partiet. Konstantinov fikk der en forutanelse om at Krim beveget seg fra Ukraina. Mens man på Krim æret minnesmerker over sine falne i 2.verdenskrig, hedret ukrainerne sine nazistiske helter helt åpenlyst. Svobodas virksomhet ble forbudt på Krim i januar 2014. Fra første dag opponerte parlamentet på Krim mot opprøret på Maidan. Bevæpnede styrker ble sendt dit for å støtte det sittende styret. Allerede 2.desember 2013 ble Janukovytsj anmodet om å ta kontroll over situasjonen. Til ingen nytte, og nazistiske krefter grep sjansen. På Krim derimot hadde Parlamentet den 11.desember appellert til folket om å gjøre seg klar for å forsvare landet. En folkemengde fylte gatene i Simferopol den 17. desember for å uttrykke godt naboforhold til Russland.

Kapitel 3.

I Kiev tilspisset situasjonen seg. På Krim så man nå etter egne løsninger. I denne sammenheng ble det viktig å klargjøre Krims autonome status vis à vis Ukraina på flere punkter: 1. Ukraina var registrert i FN uten Krim. 2. Ved overføring til Ukraina i 1954 ble Sovjetunionens konstitusjon brutt. 3. Ved Sovjets oppløsning i 1991 hadde Krim status som autonom republikk, men Krim ble hengende med Ukraina mot folkets ønske, rettigheter ble brutt konsekvent. 4. Med statskupp i 1995 var Krim ved å miste sin autonome status, hadde det ikke vært for inngripen fra OSCE som garantist. Etter ukrainsk grunnlov av 1996 hadde Krims territorium legalisert autonom status forankret i menneskerettighetene, inkludert rett til å gjennomføre lokalt referendum. 5. De grunnleggende betingelser for Den autonome Krimrepublikken(ARC) lå i Lov av 1998 og ble aktivisert ved referendum i mars 2014: den sikret delaktighet i utforming av utenrikspolitikken. Ikke desto mindre ble Krim utestengt fra å uttale seg om forhold til EU eller NATO. Og den 21. februar ble betingelsene direkte brutt da president Janukovytsj signerte avtale med opprørerne i Kiev, med europeiske politikeres garantier.

På Krim ble det nå drøftet hvordan borgerkrigen skulle forhindres fra å spre seg dit. Spørsmålet dukket opp om tiden var inne til å henvende seg til Russland som garantist for Krims autonomi. Trusler fra SBC (Security Service Ukraine) kom nemlig stadig.

Den 12. februar. Et viktig møte fant sted i Livadiapalasset på Krim: Det All-Ukranske Forum med representanter også fra Regionmyndighetene på Krim. Krimrepresentantene anså dette møtet som en mulighet til å løse krisen, men den glapp. Representanter fra 8 vestlige områder i Ukraina og fra Kiev møtte ikke opp.

Den 18. februar. Gatekamperene i Kiev nådde en alarmerende fase. For siste gang appellerte Presidiet for Parlamentet til Janukovytsj om å innføre unntakstilstand.

Den 20.februar. Bevæpnede opprørere angrep en busskolonne med støttespillere for regjeringen. De var på vei hjem fra Kiev. De ble tvunget ut, avkledd i kulda, lagt på bakken og banket opp. Noen ble skutt. De som forsøkte å flykte, ble forfulgt av hunder, 7 ble drept, over 20 savnet. Konstantinov anmodet statsministeren på Krim, Mogilyov, om å ta seg av saken. Men han fant den ikke viktig. På Krim vekket angrepet en storm. Kiev ble i Krim-folkets bevissthet forbundet med gru og lovløshet – med Bandera, den beryktede nazileder fra 2.verdenskrig. Allerede før Konstantinov fikk vite om denne udåden, hadde han gitt et intervju på Interfax. På spørsmål om muligheten av et referendum på Krim om løsrivelse fra Ukraina, svarte han at Krim fortsatt støttet sentralmakten i Kiev. Men, at om den kollapset var det bare en utvei – å avvikle avtalen fra 1954 med overføringen av Krim til Ukraina. Konstantinov var helt klar på folkets rett til selvbestemmelse, som et fundamentalt prinsipp i internasjonal lov basert på FN-deklarasjonen. Han uttalte at Krims grunnlov åpnet for retten til et referendum. Men retten til separasjon fra Ukraina og gjenforening med Russland kunne imidlertid utøves kun i ett tilfelle, hvis den ukrainske stat sluttet å eksistere. Denne mulighet kunne faktisk oppstå om president Janukovytsj

ble kastet. Russland, på sin side, ga uttrykk for at Janukovytsj ville klare seg. En slik situasjon ble forøvrig skapt av opprørerne selv: Statskuppet i Kiev med flukten til den lovlige valgte presidenten betød den konstitusjonelle død for staten Ukraina. Grunnloven var blitt brutt, der var ingen president, ingen regjering. Statskupp var et faktum. Og maktovertagernes hensikter ble offisielt uttalt: henge «moskovittene». Denne situasjon åpnet således for en reell mulighet på lovmessig grunnlag å forlate Ukraina for å tilsluttes Russland. Dog på en betingelse. Med russiske garantier. Og disse var fraværende. Så, nå var tiden inne til en kamp – men med uforutsigbart resultat.

Kapitel 4.

Den 21.februar. Janukovytsj hadde signert avtale med opprørerne om å gå med på alle deres krav. Likevel måtte han flykte. Møtet i Regjeringen på Krim ble ledet av statsminister Mogilov, ankommet rett fra Kiev. På det tidspunktet var ikke Konstantinov klar over at de fremmøtte allerede hadde vært i forhandlinger med opprørerne for å få amnesti hvis de trakk seg frivillig. Kiev hadde nemlig i flg. Grunnloven ingen lovhjemmel for å si dem opp. Embetsmenn ble stadig utsatt for trusler. Konstantinov selv fikk sin datter, bosatt i Kiev, sendt til Simferopol i all hast. Folk fryktet Maidan-tilstander skulle spre seg til Krim. De forberedte seg.

Den 22.februar. Konstantinov hadde vært forhindret fra å møte opp i Kharkov til en kongress for delegater fra sydøstlige områder i Ukraina og fra Krim, noe som reddet ham og hans kolleger fra stor fare, skulle det vise seg. Opprørere fra Maidan hadde blokkert bygningen, og busser med delegater var blitt truet som «separatister». På denne dag hadde en folkemengde på tusenvis møtt opp i Simferopol sentrum til begravelsen av de drepte fra kampene på Maidan. Disse var fra kampenheten Berkut («Golden Eagle»). Deres kampfeller var nå beredt til å forsvare Krim. Folk samlet seg i mengder og erklærte at de nektet å anerkjenne den midlertidige «Nasjonale samlingsregjering» i Kiev, ledet av Arseniy Yatsenyuk. De forlangte å bli løsrevet fra Ukraina.

Den 23. Februar. Verkhovna Rada(parlamentet) i Ukraina annullerte landets språkløse, noe som diskriminerte andre språk enn ukrainsk. Likeledes ble flere grunnleggende rettigheter på Krim fjernet. Man fikk bekreftet at forsvar av Krims autonomi var påkrevet. Samtidig var store folkemengder samlet på Krim i anledning den tradisjonelle «Dagen for forsvar av fedrelandet». Organisering av et folkeforsvar startet nå under ledelse av Sergey Aksionov, leder for partiet «Samlet Russland». Folk strømmet til for å registreres til «Folkets milits». Og antall registrerte steg etterhvert til over ti tusen. Her var folk fra alle grupperinger, som f.eks. Krimtatar-kompaniet. Det må tilføyes at ikke alle tatarer støttet den ekstremistiske fraksjonen Mejlis. Denne terror-organisasjonen var forøvrig nødvendig å omtale i flg. Konstantinov, grunnet den rolle den utgjorde i det politiske spill. Ukraina hadde helt fra 1991 brukt den til å skape interetniske konflikter for å balansere separatistbevegelser. Og nå var det blitt kjent at opprørere fra Kiev med tilknytning til den nazistiske «Høyre Sektor» allerede hadde ankommet for å støtte en Mejlis-samling på flere tusen bevæpnede menn, klare til å gjøre et kupp for overtagelse av Krim. Drømmen om et tatar-kanat på Krim var gjenopplivet. Faren for borgerkrig var overhengende.

Kapitel 5.

Konstantinov kalte inn til ekstraordinært møte i Parlamentet, satt til den 26.februar. (Et møte av vital betydning, som det imidlertid skulle bli en kamp for å få til.) Møtet var ment å skulle drøfte situasjonen, gjenopprette lov og orden, sikre garantier for autonomi og rettigheter på Krim. Idéen om å holde en folkeavstemning svirret fra alle kanter. Og det ble mer og mer klart at den eneste demokratiske løsning måtte være nettopp det. Igjen ble det påpekt at det ville dreie seg om å restituere gyldigheten av Krims grunnlov av 1992, dvs. Krims rettigheter som del av Ukraina. Ikke desto mindre svirret rykter spredt av Mejlis at Parlamentet ville iverksette referendum for løsrivelse fra Ukraina og forening med Russland. Mejlis-ekstremister fra Kiev og Høyre Sektor planla å erobre Parlamentet med makt.

Den 24. februar. To utsendinger fra Duma'en i Moskva ankom for å bli orientert om situasjonen, dog uten å tilby konkrete planer. Likevel var moralsk støtte viktig.

Den 25. februar. Konstantinov samlet Presidiet og gjorde oppmerksom på det faktum at dersom det bebudede møtet ikke ble fremskyndet til neste dag, ville det aldri kunne bli holdt. Han kunne ikke gi garantier av noe slag. Og han hadde forståelse for dem som bøyde av, selv om han selv ville gå linen ut. Ingen avsto. Man ringte rundt for å samle nødvendig antall medlemmer. Dette ble imidlertid forhindret da statsminister Magilyov og hans støttespillere i Krimregjeringen advarte representanter mot å møte. Parlamentspresident Konstantinov anmodet da Magilyov, som valgt statsminister, å stå opp for Krim. Han nektet. Videre bekjentgjorde han at han forlot statsministerstillingen og gikk over til såkalt «konstruktiv opposisjon» i Kiev. I tillegg gjorde en tatarleder med støtte-team fra Kiev desperate forsøk på å stanse møtet. Beskyldninger om tilknytning til Moskva haglet over Konstantinov, fulgt av trusler. Likevel klarte de å samle nok antall representanter til møtet. Kvelden før ble posisjonene koordinert med Sergey Aksionov og folkemilitsen. Men det ble for sent.

Den 26. februar. Allerede kl. 10 var plassen foran Parlamentet fylt av en folkemengde ført dit av Mejlis og Høyre Sektor. Bevæpnede menn stormet Parlamentet. Her ble de møtt av ubevæpnede folk fra folkemilitsen og pro-russiske styrker som Kosakker. Midt i dette kaos stod Aksionov for å holde folk tilbake (Rikt illustrert i boken). Samtidig raste utsendinger fra Kiev rundt Parlamentet for å hindre at møtet ble holdt. Kl. 16 ble representantene samlet for å bli registrert, selv om enkelte var blitt hindret i å komme inn. Møtet ble imidlertid utsatt da det ble kjent at noen var blitt skadet under tumultene. Isteden gikk de til sykehuset for å se til dem. Motløsheten rådet. Men så kom nyheten: Opprørerne som hadde brutt seg inn i Parlamentet, hadde trukket seg ut. Det viste seg nemlig at en bevæpnet styrke hadde gjenerobret bygningen. Det var signalet til å ta saken i egne hender.

Kapitel 6.

Den 27. februar. Kampen bestod først og fremst i en prosess for å opprettholde Krims autonomi.

Og Konstantinov insisterte på å holde seg innenfor det gjeldende lovverk både i Ukraina og på Krim, noe som kompliserte situasjonen til bristepunktet. Det bebudede referendum skulle fremdeles dreie seg om Krims autonomi innenfor tilhørighet til Ukraina. Noe annet var faktisk ikke på tale helt til situasjonen tvang frem en folkeavstemning om løsrivelse fra Ukraina og forening med Russland. Kiev avviste nemlig ethvert forslag til forhandlinger og svarte alle slike tiltak med trusler. Krim fryktet nå tilstander som i Odessa og Donetsk. Tidspunktet for referendum ble satt til den 25. mai, selv om det stadig ble fremskyndet til å ende opp med den 16. mars. I mellomtiden, midt i kampens hete, utviklet situasjonen seg gjennom en prosess i strengt legaliserte former. Intet skulle skje som ettertiden skulle kunne fordømme som brudd på demokratiske normer eller prosedyrer. Vel verdt å merke seg i denne anledning var innslaget av de såkalte «Polite People», bevæpnede maskerte menn uten identifiserbare kjennetegn. Disse dukket opp for å beskytte Parlamentet slik at et referendum kunne muliggjøres. På denne måten gjenopprettet man gyldigheten av Krims grunnlov av 1992 som anga utstrakt grad av autonomi også innenfor Ukraina-regimet. Og etter FN-Charteret av 1970 ble Krim gitt rett til å søke hjelp for beskyttelse til å utføre dette, noe de altså hadde gjort ved henvendelsen til Moskva. Disse prinsippene ble gjenstand for gjennomlevelse disse dramatiske døgn. Tilbake i konferansehallen i Parlamentet måtte saken om Mogilyovs avgang bli avgjort. En ny statsminister måtte utpekes. Sergey Aksionov aksepterte. Og nå gjaldt det litt kvikt å få ham godkjent av Janukovytsj mens han fortsatt var president i Ukraina, om enn på flukt. Dette skjedde via fax. Mens det å løsrive Krim fra Ukraina bare kunne skje i en situasjon da Ukraina som stat opphørte å eksistere, dvs. i det vakuum som oppstår etter et statskupp før en ny statsdannelse var på plass. I en tilstand av anarki skulle Krims mulighet ligge.

Kapitel 7.

I dette dramatiske døgn fulgte folket levende med – time for time. De forlangte å få fremskyndet tidspunktet for en folkeavstemning, og da for å velge gjenforening med Russland. Et land de hadde hørt sammen med i 200 år, med felles språk, kultur osv. I 23 år siden 1992 var Krim bare blitt mer diskriminert, utviklet seg bort fra Ukraina.

Den 28. februar. Ny regjering ledet av Sergey Aksyonov. Dagen fikk forresten et noe selsomt intermesso med innslag av Petro Porosjenko fra Parlamentet i Kiev. På tross av avslag dukket han opp i Simferopol med forslag om å holde et plebiscite istedenfor et referendum, dvs. en rådgivende isteden for en forpliktende folkeavstemning. Fellen var så opplagt. Med nød og neppe kom han seg unna en rasende folkemengde og inn på toget. Stadige utspill fra Kiev tvang Konstantinov til å se alvoret i situasjonen, samtidig som folket presset på. Han oppsøkte en pensjonert viseadmiral som ferierte på Krim. Oleg Belaventsov ble den første de kunne rådføre seg med som personifiserte Moskva. Etter statskuppet i Kiev tolererte han ikke det som nå foregikk på Krim.

Kapitel 8.

Den 29. februar. Idet de nærmet seg Parlamentet hørte de skyting derfra. Det viste seg at ukjente folk fra SBU (Security Service Ukraine) hadde forsøkt å trenge seg inn i bygningen som var okkupert av «Polite People». Men forgjeves. De ble likevel rådet til å benytte en sideinngang. Og først klokken ett om natten møtte de Aksyonov der. De besluttet å henvende seg til Russlands president for assistanse til å opprettholde fred på Krim, noe som stadig var kommet til uttrykk fra folk. Landet var truet. Fly med «Alpha» styrker fra SBU var ventet. På Aksyonovs ordre inntok folkemilitsen flyplassen. En SBU enhet ankom og beordret dem å forlate området. Da dukket det opp lastebiler med militært personell uten kjennetegn, og SBU trakk seg ut.

Den 1. mars. Morgen. En enhet på 12 mann uten identitetskjenntegn ankom Parlamentsbygningen. Bevæpnet og i fullt utstyr. Samtidig i Det føderale råd i Moskva introduserte Vladimir Putin bruk av væpnede styrker fra Den russiske føderasjon på Ukrainisk område inntil den sosiale og politiske situasjon var normalisert. Det russiske Parlamentet ga enstemmig samtykke. Krim var nå under beskyttelse, og ingen kunne hindre en folkeavstemning. Blokkering av ukrainske militære enheter ble iverksatt av Folkemilitsen, i fellesskap med militært personell uten identitetskjenntegn. Under ledelse av Sergey Aksionov og Mikhael Sheremet, den nyutnevnte visestatsministeren, begge fra militær-politisk høyskole i Simferopol. Og folket fant det betryggende med militært lederskap i en høyst usikker tid. Ukrainske bevæpnede ekstremister ble nå stoppet ved grensen. Der var det vakthold døgnet rundt. I tillegg til egne sivile mannskap og «Berkut», hadde Kosakker kommet fra Russland. Nødvendig. Selvforsvaret hadde anholdt en gruppe ukrainske offiserer, som tvang seg inn hos folk og forlangte å få utlevert pass, for å hindre dem i å delta i valget. Ledere i selvforsvaret viste seg forresten å kjenne enkelte ledere av ukrainske enheter på Krim som var Krim-sympatisører. På det tidspunkt hadde Ukraina utplassert 180 militære enheter på Krim, inkludert Sevastopol. Disse ble blokkert av sivile vakter.

Den 3. mars. Presidiet i Parlamentet annonserte en ny dato for referendum: 30.03. Igjen ble det presisert at det ikke dreide seg om løsrivelse fra Ukraina. Samtidig ble det juridisk ulovlige ved statskuppet i Kiev omtalt.

Den 5.mars. Svar: Kiev distriktsrett besluttet å anholde S.Aksionov og V.Konstantinov. Igjen ble det forlangt full overgivelse av Krim og henrettelse av opponenter.

I denne sammenheng fant Konstantinov et viktig aspekt ved en eventuell gjenforening med Russland. Den ville kunne gjenopprette den historiske rett som to ganger hadde blitt krenket – i 1954 og i 1991. Så, nå eller aldri! For å vurdere det juridiske grunnlaget hadde de studert historiske hendelser med internasjonal presedens – bl.a. saker som Falklandsøyene i 1982, nordlige del av Kypros, Kosovo uten folkeavstemning engang. Ingen sanksjoner hadde kommet på tale. Ei heller spørsmål om folkeretten skulle ha vært krenket. I Simferopol baserte de seg på FN-erklæringen av 1970. Her omtales bl.a. et folks rett til selvbestemmelse for å opprette en suveren stat, for fri forening eller integrering med en uavhengig stat. Videre har hver stat plikt til å avstå fra enhver tvangsmessig handling som frarøver et folks rett til selvbestemmelse, frihet og uavhengighet. Og i tilfelle dette skulle inntreffe, så har et folk rett til å oppnå støtte og til å motta

den.

Kapitel 9.

Den 6. mars. Parlamentet på Krim fastsatte 16. mars for folkeavstemningen. Med to spørsmål: Er du for gjenopprettelse av gyldigheten for Grunnloven av 1992 med gjeldende autonome status for Krim som del av Ukraina? 2. Er du for gjenforening av Krim med Russland som borger av Den russiske føderasjon?

Samtidig besluttet Parlamentet å appellere til den russiske president og Den føderale forsamling å forberede prosedyren for innlemmelse i Den russiske føderasjon. Samme dag drog en delegasjon på fem til Moskva. Og møtet fant sted den kvelden. Før dette hadde ingen av dem vært i direkte kontakt med Vladimir Putin. Han spurte om folket på Krim ville støtte beslutningen om å gjenforenes med Russland. Dette var de helt sikker på at folket ville. På spørsmål om hvilke ønsker de hadde, var svaret at de kunne ikke komme tilbake til Krim uten klart et signal om at Russland ville godta dem i Den russiske føderasjon. Vladimir Putin svarte at de snart ville se dette selv. Og det skjedde.

Den 7. mars. Delegasjonen møtte leder av Føderasjonsrådet, Valentina Ivanova Matviyenko og ledere av fraksjoner i Stat Duma. Om kvelden deltok de i Vasilevski Spusk i Moskva. Det ble en opplevelse av fellesskap og tillit.

Den 8. mars. Retur til Krim.

Den 9. mars. Folkemengde viste støtte til den bebudede folkeavstemning. Spente på beretning om møter i Moskva. Intet kunne lenger forhindre et referendum, selv om det ble gjort forsøk på det. Som å stenge konti i ukrainske banker, sabotasje på infrastruktur. Alle renkespill for å skremme befolkningen virket imot sin hensikt. Man søkte løsninger der man fant dem, som å gå over fra hryvnia til rubler. Blokade fra Ukraina av tilførsel på vann, mat, transport osv. innbød til å tilpasse seg forhold østover. Men da ekstremister fra Mejlis senere sprengte det elektriske anlegg i Kherson, satte de liv og helse direkte i fare. Katastrofen ble avverget med generatorer fra Russland anbrakt overalt på halvøya. En kraftbro, Kuban-Krim sikret uavhengighet fra Ukraina.

Kapitel 10.

Den 16. mars. Folkeavstemning fant sted med 82 % deltagelse og 97 % for gjenforening med Den russiske føderasjon.

Den 17. mars. En delegasjon drog til Moskva for å signere avtalen.

Den 18. mars. Den høytidelige seremonien fant sted i den storslåtte St. George's Hall i Kreml ved President Vladimir Putin for Russland, ved Sergey Aksionov og Vladimir Konstantinov for Krim, ved Aleksey Chaly for Sevastopol. Avtalen innleder med å erklære at den anerkjenner prinsippet om lik rett og selvbestemmelse slått fast i FN-deklarasjonen. Alt i full overensstemmelse med

demokratiske normer om folkeretten og etter internasjonalt aksepterte prosedyrer. I 10 punkter blir status og forhold dem imellom avklart og slått fast.

Tilføyelse.

Foruten avtalen er kopier av 43 uttalelser, erklæringer, appeller, beslutninger osv. av betydning samlet bak i boken. Likeledes følger en rikholdig dokumentasjon av hendelsene i form av bilder.

Vladimir Konstantinov er fortsatt parlamentspresident på Krim.